

Карначова С.М.

вихователь ДНЗ «Тополька»

Молочанської міської ради Запорізької області

Шаров С.В.

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри української і зарубіжної літератури

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

ІНКЛЮЗІЯ І ЛІТЕРАТУРА: ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ, ПОБУДОВА КОМФОРТНОГО СУСПІЛЬСТВА

***Анотація.** У статті представлена інформація щодо питань художньої літератури на тему інклюзії. Акцентується увага на виокремленні трьох напрямків в літературі, де помітною є тема інклюзії. Наголошено на тому, що сучасна література на тему інклюзії дозволяє замислитися над сенсом буття, зупинитись та відчувати красу життя, красу художнього слова, бажання жити та відчувати ближнього.*

***Ключові слова:** інклюзія і література, комфортне суспільство, соціалізація, художній простір.*

***Karnachova S. Inclusion and Literature: Features of the Socialization Process, Building a Comfortable Society.** The article presents information on fiction issues on inclusion. Emphasis is placed on the identification of three areas in the literature, where the theme of inclusion is noticeable. It is emphasized that modern literature on inclusion allows you to think about the meaning of life, to stop and feel the beauty of life, the beauty of the artistic word, the desire to live and feel your neighbor.*

***Key words:** inclusion and literature, comfortable society, socialization, artistic space.*

Нині помітною є модернізація та реформація освіти і науки України. Це дозволяє говорити про віддзеркалення певних подій на різних рівнях усвідомлення українцями, у тому числі рецепції. Сучасна модель благоустрою нашої держави подає виклик кожному громадянину України та зумовлює стрімкий розвиток інноваційних технологій, що в результаті матиме швидкий зріст соціально-економічних перетворень. Тільки за умови цілісного розуміння певних проблем, можна досягнути значних результатів, зокрема в освіті та науці. Саме тому тут слід пам'ятати про рівність прав

людини, незалежно від їх соціального та фізичного станів. Нині в Україні є ряд нормативно-законодавчих актів, які регламентують рівність усіх людей, у тому числі з особливими освітніми потребами.

Питання інклюзивної освіти, інклюзії в літературі розглядали вчені, дослідники, яким є неабайдужа доля людей з особливими потребами. Серед значної кількості дослідників, які вивчали означене питання слід виокремити дослідження Бабенко С., Борщевської Л., Вавіної Л. Висоцької А., Головченко Н., Засенко В., Брязгунова І., Косатинова Е., Колупаєва А., Патра С. Якщо говорити про критичні статті, де представлений аналіз інклюзивного простору в літературі, то тут слід назвати праці Н. Головченко, К. Дмитренко, Л. Виготського, К. Кольченка. Вивчати дане питання потрібно з позицій конкретної персоналії, творчість якої нині відтворює особливості художнього інклюзивного простору.

Останнім часом розуміння поняття «інклюзія» виражається як певний процес збільшення участі тих, хто має певні фізичні вади у соціальному житті. Поняття інклюзії можна трактувати як певну побудову комфортного перебування особистості в соціумі, де усі мають рівні права, можливості, не залежно від відхилень від норми [1, с. 115].

Через впровадження в Україні інклюзивної освіти – це питання є вкрай актуальним. Таке розуміння проблеми передбачає навчання на рівні кожної особистості з урахуванням потреб людини. Відомо, що інклюзія є загальним суспільним процесом. Говорячи про інклюзивну освіту, слід акцентувати увагу на тому, що це лише окремий аспект чи частина учбового процесу. Іноземні вчені наголошують на тому, що дане питання слід вивчати комплексно, що дозволить мати певний результат [2, с. 51].

Поряд із рядом питань, які виникають при вивченні інклюзивного простору, актуальними є питання інклюзії й літератури. Мова у цьому аспекті йде не на рівні психологічного чи медичного розуміння. Акцентується увага на широкому загалі читачів. Відомо, що через літературу можна досягнути розуміння певних питань, що стосуються психо-емоційного чи соціального розвитку дітей. Сьогодні нам відоме трактування терміну інклюзивної літератури, яке зводиться до такого розуміння: «Інклюзивна література – це література, орієнтована на реалізацію дотримання прав осіб з інвалідністю та формування позитивного сприйняття інвалідності та особистої різноманітності» [5].

На сьогодні можна виокремити три напрямки літератури, де зринає тема інклюзії. Схематично інклюзію і літературу можна представити у таких напрямках:

1. Література, яка розповідає про осіб, які мають інвалідність;
2. Література, яка спрямована на сприйняття особистісної різноманітності;
3. Література для дітей з особливими потребами [4, с. 14].

Якщо говорити про літературу, яка розповідає про осіб, які мають певні вади, то така література формує у читачів позитивне сприйняття стану людини. Тут слід зосереджувати увагу на літературних героях, які мають певну інвалідність. Спілкуючись з такими героями, читачі можуть відчувати певний дискомфорт, або, навіть, співчувати героям. Розуміння певної в плані інклюзії говорить про залучення значного кола людей з особливими різночинними вадами до культурного середовища.

Нині така література важко читається читачами, оскільки частіше за все читачі висловлюють бажання пожаліти головного героя, разом із ним повністю відчувати його біль і страждання. Таку тенденцію можна простежити тоді коли головними героями таких творів є діти, які мають різні діагнози та не можуть повноцінно ходити, бачити, чути [3, с. 33].

Цікавим є те, що літературу з головними героями, які мають певні вади, слід читати не як трагедію, а як цікаву живу історію. Тобто треба повністю перед початком прочитання конкретного твору змістити пріоритети завдання та зробити акцент на іншому: розуміння головного героя з позиції бажання жити та допомогти йому соціалізуватися у суспільстві. Так можна буде чіткіше зрозуміти головну думку твору та побачити внутрішні відчуття головного героя. Тільки так можна буде повністю сприйняти та зрозуміти твір, та певною мірою допомогти літературному герою. Сучасні дослідники акцентують на том, що «письменники стали звертати увагу на людей з обмеженими можливостями, не засуджуючи їх вади, а допомагаючи їм знайти себе у суспільстві за допомогою різноманітних художніх елементів» [7, с. 86].

«Інклюзивна література» як термін має вивчити не книжковий ринок видання, які акцентують увагу на людях з особливими потребами, і згодом зникнути залишивши по собі сталу звичну до літератури про різних людей» [5]. На думку сучасних дослідників, «інклюзивний літературний простір показує дітей з вадами, змушує задуматися читачів над сенсом буття, прийняти таких людей як особистість, яка має свої особливості та переваги. Художній простір на тему інклюзії відтворює можливості людей з особливими потребами в ефективній соціалізації та швидкої адаптації в соціумі» [6, с. 115].

Досить часто люди припускаються помилок, коли не розуміють або неправильно трактують термін «інклюзія». Здебільшого, це – каліка, інвалід,

людина з певними вадами, з обмеженими можливостями, з фізичними недоліками, немічна людина. Саме такі люди на сторінках художніх творів змушують замислитися над сенсом буття, зупинитись та відчути красу життя, красу художнього слова, бажання жити та відчувати ближнього.

Література

1. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: зб. наук. пр. К. : Ун-т «Україна», 2010. №7 (9). 561 с.
2. Астоянц М.С., Россихина И.Г. Социальная инклюзия: попытка концептуализации и операционализации понятия. Изв. Юж. федеральн. ун-та. *Педагогические науки*. №12. 2009. С. 51–58.
3. Засенко В.В., Колупаева А.А. Реформування спеціальної освіти у країнах пострадянського простору. *Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі*: наук.-метод. зб. Випуск 6. К. : Науковий світ, 2005 С. 33–39.
4. Колупаева А.А. Интегрування дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір як напрям гуманізації системи освіти. *Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні*. К. : Крок за кроком. 2007. С. 14–20.
5. Попова Т.Л. Соціальне залучення: концептуальні підходи до визначення. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej17/PDF/16.pdf> (Дата звернення 05 лютий 2019).
6. Шаров С.В., Шарова Т. М. Художній простір на тему інклюзії як засіб соціалізації в суспільстві. Пріоритетні напрямки розвитку сучасних педагогічних та психологічних наук: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (9-10 серпня 2019 р., м. Одеса). С. 112–115.
7. Шарова Т. М. Художня література як засіб соціальної реабілітації людей з обмеженими можливостями. Тези доповідей Міжнародної науково-практичної Інтернет конференції «Літні наукові підсумки 2019 року» (5 червня 2019 р., м. Дніпро). С. 84–89.